

از رحلت مرحوم داوود موسی سالی گذشت یادی از نویسنده، محقق و حقوقدان افغان



با سپری شدن سالی از شهادت نافر جام یکی از نخبگان جامعه افغانی که عمری را بدر راه خدمت به مردم خویش بسر آورد، سطوری از احساس و تأثر دوستان فرهنگی را به مناسبت آن ضایعه جبران ناپذیر با قطعه ای که با احساس توانای دوست فرزانه و شاعری والا طبیعت «حامد نوید» به سروده شده است می پردازیم:

به پاس شهادت نویسنده فرزانه شادروان داوود موسی

تقدیم به خواهر ارجمند ملال نظام،

مرد فرزانه چو میرد سخنش می ماند

لحن داوود از آن روی در عالم باقیست
گفت موسی که بیاموز چو در روز اجل
توشه راه تو جز علم و کمالست در چیست
گر به ظاهر برود فرد خردمند ز دهر
آنچه از خامه او مانده نمی گردد نیست
الفتش با وطنش بود و به خالق پیوست
آنکه با عشق وطن رفت چه جاوید بزیست

با اتحاد دعا، حامد نوید - جمعه ۱۱ مارچ، ۲۰۲۲

محترم عارف عباسی از قلم بدستان مطبوعات افغانی در مهاجرت سطور ذیل را در شناسایی خویش از
مرحوم داود موسی بیان میدارد:

در بامداد صبحگاهی با غم، اندوه، درد و سوز خبر غیر مترقبه مرگ دوست عزیز و محترم، هم
وطن صاحب فضیلت، دانشمند گران قدرم، شخصیت نیک نام، نیکوخلعت صدیق، وطن دوست
راستین، مردم دار بی همتا، محمد داوود موسی را شنیدم.
تاحال از غصه جان کاه مرگ برادرم رهایی نیافته بودم که رفتن این شخصیت روشن نگر،
روشن ضمیر، قلبم را سخت جریحه دار ساخت.
جاهلان، کور دلان سیه اندیش، جنایت پیشگان حرفوی با ریختن خون پاکش در میهن محبوبش
برایش سند همراهی با هزاران بی گناه - رهسپار راه حق و مبارز معرفت علیه، جهالت را
دادند. من هرچه در وصف این فرزند دلباخته عشق وطن بنویسم کم است، متأسفانه حافظه و قلم
یاری نمی کند.

سفرش را به دارالبقا و جهان ابدیت راحت و مظفر خواسته، بوستان موعود برگزیدگان الله
"ج" را آسایشگاه جاویدانش خواهم.

نزد ما گردهم آمدگان انجمن عاشقان و عتارفان صادق وطن، داوود موسی زنده جاویدان است.

سطوری از مطلب محترم آقای اکبر زمین، مهاجر افغان در فرانسه

..... آقای موسی در هر حوزه ای از فرهنگ و ادب و هنر و فلسفه از چند نسل ذخایز زیادی در حافظه خود جابجا کرده بود، او تجدد گرایی و نوآوری های چند نسل وطن ما را در طرز فکر و کار و زندگی خود، می اندیشید و تجربه میکرد، انسانی با دستاورد های روشنگری چند نسل وطنش. علایق او از طریق زبان و معاملات کاری روزمره، بر شخصیتش اثر ژرفی به جا گذاشته بود، انسان بی تکلف، همه پذیر، به دور از خود بزرگ بینی های منحنی قومی و اجتماعی، دارای نگاه خیلی گسترده، بشاش، خوش قریحه، با تمکین، عاری از پیش داوری و تعصب، این ها را داوود موسی در ساختار شخصیتی خود داشت.

او هم تاجر بود هم قانوندان، هم نویسنده و هم وکیل مدافع، نه در سطح یک شوقی و آماتور، بلکه در حد یک حرفه یی، وقتی به زندگی او نظر می اندازیم، او این راه را، با بیهودگی طی نکرده بود؛ در سال ۱۹۳۵ در قندهار متولد شد، و ده سال بعد که فامیلش در کابل مقیم گردید، او نیز در کابل اقامت گزید و سال ۱۹۶۱ در همین شهر ازدواج کرد که ثمره ازدواجش یک پسر و یک دختر می باشد.

داوود موسی دوره ثانوی تحصیل را در لیسه عالی حبیبیه به پایان رساند و پوهنخی حقوق و علوم سیاسی را تا سه سال دنبال نمود، اما بعداً به علت مشغولیت ها عازم خارج گردید و از پوهنتون "سانتا باربارا" در کالیفرنیا ایالات متحده امریکا دیپلم انجیری میخانیکی را بدست آورد.

با دانش کلی که از علم حقوق داشت، در حوزه کار های تجارتي به تشخیص و فراگیری حقوق تجارت و مسایل مدنی مرتبط به ساحه حقوق نامبرده تتبعات و پژوهش های وسیعی انجام داد و این روند همراه با استعداد سرشارش باعث گردید که در حوزه کار های حقوقی به آگاهی های معتبری دست یابد، با متون قوانین، مقررات و لوایح زیاد کشور آشنایی عمیقی پیدا کرد، بالخصوص طی سال های ۲۰۰۲ تا سقوط جمهوریت اسلامی افغانستان (اگست ۲۰۲۱) هر قانونی که مطرح بحث قرار میگرفت، داوود موسی را به خاطر می آوردند، او در تسوید، تعدیل، تصحیح، تفسیر، شرح، انساخ و وضع قوانین زیاد به نحوی سهم میگرفت.

حین تعیین اعضای کمیسیون تسوید قانون اساسی ۲۰۰۴ جمهوری اسلامی افغانستان، از او دعوت شد تا در آن سهم بگیرد ولی او بنابر ملاحظات که در باره برخی از مندرجات مسوده آن قانون داشت از شرکت در آن کمیسیون معذرت خواست.

تسلط او بر چندین زبان (انگلیسی، فرانسوی، عربی، اردو، دری و البته پشتو) برای او ابزار فراوان جهت دسترسی به متون مختلف حقوقی و زبانی را فراهم نموده بود؛ با استفاده از این ابزار می توانست ریشه ها و وجه تسمیه زیاد کلمات و لغات را کالبد شگافی نماید که برخی از نوشته ها و مقالاتش شاهد این مدعی اند، این فرصت او را مساعدت می نمود تا دقیقترین کلمات را که حامل منظور مشخص قانون و قانونگذار باشد را تشخیص نماید و گنجاندن آن را در متون قوانین شوره بدهد و یا آن کلمات را در قوانین تعدیل و تعویض نماید، این عملیه بدون تبحر علمیت بر اصول و قواعد حقوقی ممکن نبود و او این اصول و قواعد را در دانش های خود داشت.

داوود موسی مرد کتاب خوانی بود، عاشق کتاب و معتاد به مطالعه، کتاب های ناب، بلند و نابی را گردآوری کرده بود، باری کتاب های کتابخانه شخصی خود را همه به کتابخانه پوهنتون کابل اهدا نموده بود، اما او از گردآوری و جمع آوری کتاب دست نگرفت، مجدداً به آراستن یک کتابخانه در منزلش پرداخت، در سال ۲۰۱۷ در کتابخانه شخصی اش بیش از دو هزار جلد کتاب های مهم و اساسی را رویهم کرده بود، کتاب ها به همان زبان های بودند که داوود آن زبان ها را بلد بود در کتاب ها از شاهنامه فردوسی گرفته تا کلیات رحمان بابا، مجموعه میثاق های حقوقی بین المللی، تاریخ غبار، کتاب های از رشتیا، فرهنگ اصطلاحات حقوقی، کلیات ابوالمعانی، کلیات اقبال (به زبان های اردو و فارسی) کلیات اسدالله خان غالب به زبان اردو، اصول املاء در زبان دری فارسی و...

اینک... گویا در میهن ما چنین تقدیر شده است که نخست گل های برازنده چیده شوند؛ او در صبح ۷ مارچ ۲۰۲۲ در شهر کابل با همه معصومیت و مهربانی اش با بیرحمی تمام به شهادت رسید. خداوند ج بیامرزدش).

محترم داود ملکیار که با مرحوم داود موسی علایض فکری و آشنایی عمیقی داشت، در مختصری از سطورى که تأثر و تأسف خویش را از آن رویدا ناگوار بیان میدارد، چنین ابراز میدارد:

گلچین روزگار عجب خوش سلیقه است

می چپند آن گلی که در عالم نمونه است

خبر ناگوار مرگ دوست گرامی و دانشمند داود موسی مانند صاعقه ای در بین دوستان و فرهنگیان پیچید و این ضایعه جبران ناپذیر، قلب جمع کثیری را عمیقاً متأثر و متألم گردانید.

محترم داؤد موسی یک شخصیت چند بعدی بود، که در بعد شخصی، یک انسان حلیم، خوش صحبت، ظریف، دلچسپ و عیار بود.

در بعد کاری و شغلی، یک انسان با پشتکار، با استعداد، مبتکر، فعال و بسیار موفق بود در بعد اجتماعی، یک انسان آگاه، دانشمند و از همه مهمتر، یک انسان خردمند و متفکر بود.

ما وقتی به ارزش یک خردمند و متفکر بیشتر پی می بریم که او را در کنار دیگر دانشمندان همقطار قرار دهیم، آنوقت متوجه این نکته می شویم که بصورت عموم علما و دانشمندان، علم و دانش کسب کرده را باز نویس، یا تدریس و یا تطبیق می توانند، اما برتری خردمند و متفکر، وقتی برانزده می شود که دانش و علم اکتسابی را به حیث تخته خیز برای جولان و خلاقیت فکری استفاده میکند و به نتایج تازه می رسد، تا برای رهنمونی جامعه، نقشی مترقی و مؤثری را ایفا نموده باشد.

بلی بدون شک محترم موسی جایش را در جمع متفکرین تثبیت کرده بود و با مراجعه به مقالات و نوشته های مرحوم داؤد موسی به آسانی به این واقعیت پی می بریم که او یک خردمند و متفکر واقعی بود که با صلابت می نوشت و نظرش را بصورت مستدل و علمی به کرسی می نشاند.

مرحوم داؤد موسی، چه در مباحث دینی، چه در مباحث فلسفی، چه در مسایل قانونی و حقوقی و چه در مسایل سیاسی و اجتماعی، از صلاحیت علمی و تحلیلی فوق العاده ای برخوردار بود، لذا نبود همچو شخصیت چند بعدی در کشور ما، واقعاً یک ذایعۀ جبران ناپذیر فرهنگی و علمی شمرده می شود که به یقیناً جایش به آسانی پر نخواهد گشت.

مرگ صاحب دل جهانی را دلیل کلفت است

شمع چون خاموش گردد داغ محفل می شود

محمد داود موسی در شهر قندهار متولد شده و تعلیمات متوسطه و عالی را در لیسه حبیبیه در کابل به اتمام رسانید و برای کسب علمیت بیشتر راهی ایالات متحده امریکا گردید و از یونیورسیتی جنوب کالیفورنیا «یو، سی، لا» دیپلوم انجینیری برق را کمایی نمود.

وی بعد از ازدواج، دوباره به وطن مراجعت نموده و به شغل آزاد و امید فراوان برای ترقی و تعالی افغانستان عزیز، اشتغال ورزید. متأسفانه با وقوع کودتای منحوس و خانمان بر انداز ثور، داود موسی هم در گروه و جمیعت ملیون ها بیوطنان و مهاجرین وطن پیوست و با اکراه ترک کاشانه و سرزمین دوست داشتنی خویش را نمود.

از قضا عشق سرشار وطن سبب گردید که در آوانی که دهه ها، وطن عزیز در آتش بیداد جنگ های خانمان سوز میسوخت، داود موسی به دفعات با لباس ملی و محلی، با تقبل خطرات بصورت غیر رسمی از سرحدات عبور میکرد و به خاک پاک افغانستان قدم میگذاشت و در حالیکه مؤقتاً رفع دقت و بیوطنی می نمود، مدتی را با دوستان فراوانی که داشت در منازل آنان بسر میبرد. این علاقمندی و دوستی با هر طبقه ای از مردم کشور تا روز مرگش حدود و ثغوری نداشت.

در غربت و در شرایط سخت مهاجری، داود موسی به ادامه فراگیری علم و معرفت و مطالعات وسیعی پرداخت که با دسترسی به السنه مختلفه، دامنه این اهتمام معنوی را تا حد تشکیل کتابخانه مجهزی از تاریخ، فلسفه، ادبیات و حتی تصوف و دسترسی به ترجمه، تفسیر و آشنایی عمیق در علمیت قرآن عظیم الشان سبب گردید.

بعد از شکست طالبان، یعنی ۲۰۰۱ میلادی، داود موسی به نقل کتابخانه مجهز خویش که بدون شک مرکزی بود از علم و دانش، از امریکا به کابل اقدام ورزید که تصمیم وی را برای اقامت دایمی در وطن هویدا ساخت.

در آوانیکه لسان اصیل دری افغانستان سخت آماج تجاوز فرهنگی نا جایز ایران و فرهنگستان سخیف آن قرار گرفته است، داود موسی منحصیث مبارزی وفادار به فرهنگ، کلتور و تاریخ افغانستان، فعالیت راستین، مستند و دامنه دار داشته است. طور مثال وی با جد و جهد، گنجینه هزاران لغت و اصطلاحات اصیل دری افغانستان را با نفیه جانشین های غیر ضروری ایرانی، اثری جاودانه برای آگاهی و آموزش نسل های امروز و فردای سرزمین خودش جمع آوری نموده است که روحش شاد. داود موسی در هر مرحله ای از حیات برای قبول تساوی حقوق زنان و مردان، در مبارزه بود، چنانچه در آغاز ترتیب قانون اساسی جدید ۲۰۰۴، با اینکه نظرات مترقی وی در بسی مسائل قابل قبول قرار میگرفت، در چنین مورد حساس که بعضی از مواد حقوق بشر در کل و حقوق زن افغان بصورت خاص باشد، از اشتراک در جلسات ابا ورزید. وی بر همه مواد اعلامیه ارزشمند حقوق بشر ایمان داشت و حالتی به اسم «تبعیض» در بین انسان ها را تحمل نمی نمود.

داود موسی ید طولایی و سوابق قابل قدری در امور خیریه و کمک به بینوایان وطن داشته است، چنانچه که چنین وظیفه انسانی را جزئی از وجایب اخلاقی و ملی خویش می پنداشت.

وی در فراهم آوری و اجرای کمک های بشری به مستمندان تلاش فراوان، دایمی و خستگی ناپذیر داشت، تا بصورت خصوصی و دور از انظار بتواند مصدر خدمتی برای هموطنان مستحق خویش گردیده باشد. به قول حضرت حافظ «ع»:

درین رواق زبرجد نوشته اند به زر که جز نیکویی اهل کرم نخواهد ماند

وی انسانی بود نهایت متواضع، اجتماعی، حلیم، بزرگوار و بخشنده. استادی بود با حوصله و گنجینه دانش و علمیت وی در دسترس همگان با حسن نیت بی مانند، پیش کش و نصیب میگردید.

روحش شاد و یاد عزیزش در خاطر دوستان جاودانه باد! آمین یا رب العالمین.

فرد نمیرد به مرگ، مرگ ازو کام جست ***** نام چو جاوید گشت، مردنش آسان کجاست

«*» - کتابخانه دومی هم به بنیاد لویی و نانسی دوپری در ساحه پوهنتون کابل اهداء گردید تا محصلین از آن استفاده اعطی نمایند.